

מאוצרות הפרשה

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, י)

פרש"י: "לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו? אלא מגיד שייציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה". וצריך ביאור, שהרי מצאנו כמה וכמה פעמים, גם אצל אברהם אבינו וגם אצל יצחק אבינו, שהתורה כתבה "וילך" ולא "ויצא": "וילך אברם כאשר דבר אליו ה'", "וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר". מדוע אצלם התורה לא כתבה שייציאתם עשתה רושם, ורק אצל יעקב היא כתבה זאת? אלא, לאברהם אבינו היה בית הכנסת אורחים. מי שהיה נכנס לאהלו היה זוכה לסעודה דשנה, ובסיומה היה מברך את הבורא. כשאברהם יצא מהמקום – מפעל הכנסת האורחים נסגר. כולם הרגישו בדבר. מלתא דפשיטא הוא שייציאתו עשתה רושם. פתאום אין מקום לאורחים בו יכולים הם לאכול וללון. יצחק אבינו היה עמוד העבודה. כל מי שראה אותו קיבל יראת שמים. כשהוא היה יוצא מהמקום – בודאי שזה עשה רושם. אין יותר על מי להסתכל כדי לרכוש יראת שמים. אבל יעקב אבינו היה "איש תם יושב אהלים". כל היום יושב בבית המדרש ליד הסטנדר. מי מכיר אותו. מי יודע עליו? מה הוא תרם לחברה? איזו השפעה יש לו על העיר? מי יודע מתי הוא כאן ומתי הוא יצא מכאן? איזה רושם עושה יציאה של אדם כזה? באה התורה וחיידשה: "ויצא יעקב", להגיד שגם יציאתו של יעקב עשתה רושם! כל עוד יעקב נמצא בעיר ולומד תורה בבית המדרש, זה מקרין אורה של קדושה על כל העיר, ועם יציאתו מהעיר, תושבי באר שבע הרגישו שאוירת הקדושה שהיתה בעיר פחתה והלכה עם יציאתו של יעקב ממנה. (רבי מאיר צימרוט שליט"א – דורש טוב)

ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו (כח, יא)

עשאן כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות (רש"י)

יעקב לא בנה חומה נגד החיות הרעות, הוא הקיף רק את ראשו באבנים, אבל מצד גופו ורגליו היו יכולים לבוא ולתקוף אותו, אומר הסבא מקלם, רואים מכאן יסוד חשוב בהשתדלות, הנהגת האדם, פרנסתו ושמירת חייו, הכל בדרך נס, וכל ההשתדלות שישתדל האדם, אין בה ולא כלום, אלא שנגזרה גזירה על האדם שצריך להשתדל השתדלות מועטת מצידו, ולדעת כי רק בסייעתא דשמיא אפשר להצליח. זאת היתה הנהגת יעקב אבינו, שאמנם הוא "השתדל", אבל רק באופן כזה שהוא רק לצאת ידי חובת "השתדלות". (מדשן ביתך)

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו

הצאן ולכו ורעו (כט, ז) יעקב מגיע לבאר, מבחין ברועים היושבים בצד הבאר, ומתחיל לומר להם שיחת מוסר: "לא עת האסף המקנה" – יש בבטלה שלכם שאלה של גזל, ולכן "השקו הצאן ולכו רעו!"... אני במקום הרועים הייתי אומר ליעקב: רבי יעקב, תחזור בבקשה לבית המדרש! כאן זה לא בית המוסר, כאן לא מוסרים שיחות מוסר... הגעת מארץ ישראל – תחזור לשם בבקשה... מה אתה רוצה מהחיים שלנו? ומענין שהרועים הגויים מקשיבים לשיחה, ומתנצלים: "לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים". מה פשר הדברים? התשובה לכך – אומר הרב מפוניבו זצ"ל – טמונה באופן שבו יעקב פונה אליהם: "ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם". הוא אומר להם בחיך

וברוח טובה: 'אחי היקרים, מה שלומכם?...' כשפונים בצורה כזאת אל

הזולת – הוא יקבל את כל דברי המוסר שיאמרו לו. (רבי חיים יהודה פרידמאן-הורוויץ)

הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכי (ל, א) במדרש (בר"ר ע"א-י) מובא דו שיח שהיה בין ליעקב לרחל, רחל טענה ליעקב "הבה לי – וכי כך עשה אביך לאימך? והלא התפלל עליה! ולכן, התפלל עלי לפחות כמו שייצחק אביך העתיר בעד רבקה. עונה לה יעקב התחת אלוקים אנוכי אשר מנע "ממך" פרי בטן. מבאר המדרש שיעקב השיב לה: לאבי לא היו כלל ילדים לכן התפלל על כך. אבל אני, לי יש ילדים, וה' מנע ממך פרי בטן ולא ממני. והדברים טעונים הבנה, אשתו רחל עקרה, מצפים מיעקב אבינו כבעל, לתמוך בה. ולכאורה הוא מתנער לגמרי מצרתה, עד כדי שאומר לה, הבעיה היא איתך – אני מסודר.... מבאר הרמב"ן: יעקב יודע שעל פי דרך הטבע רחל עקרה ואיננה יכולה להביא ילדים לעולם. כדי שיתרחש נס ורחל תזכה לפרי בטן היא צריכה להתפלל מעומק הלב, יעקב מבין שכל עוד שרחל סומכת עליו שהוא יתפלל עבורה, חסר משהו בתפילתה, כי בליבה אולי סומכת עליו שיסדר לה את העניינים כשם שאביה סידר את אימא. ליעקב אין ברירה, ועם כל הצער הוא נותן לרחל את התחושה שהוא כביכול "מנותק" את עצמו מרגשותיה, ולכן אומר לה "מנע ממך" ולא ממני, התפילה צריכה להיות שלך. אומרת רחל לעצמה, אפילו בעלי כבר לא מתפלל עלי, אני לבד במערכה, ואז היא מתחילה להתפלל ולבכות לה: מעומקא דליבא, ככתוב ויזכור, וישמע, ויפתח את רחמה. רעיון זה נלמד גם מן הפסוק, "כל אלמנה ויתום לא תענון, אם ענה תענה אותו, כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו". מבאר שם הרמב"ן אדם רגיל כשמישהו מציק לו הוא פונה לאביו, וכן אישה פונה לישר לבעלה, משא"כ יתום ואלמנה שאין להם מושיע – הם ישר פונים אלי – כי אם צעוק יצעק אלי, כשאדם פונה דבר ראשון לאלוקיו בידועו שהוא היחיד שיכול להושיעו מבטיח ה' שמוע אשמע צעקתו! כמו כן בפרשתנו, בא יעקב ומלמדנו היאך נגרום לכך שתפילתנו יתקבלו? כל עוד שיש לך בלב פינה שמישהו בסביבתך יכול לעזור לך, כי אז תפילתך אינה מושלמת, ברגע שתדע, שאין לך על מי להשען אלא רק על ה' אז תפילתך תתקבל. (מדשן ביתך)

רואה אנוכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום (לא, ה) אמר המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל: הפשט הפשוט הוא, שהיחס של לבן השתנה כלפיו, וזה לא אותו יחס שהוא היה מתייחס אליו בעבר. אמר המשגיח פשט חדש: יעקב אבינו אומר, אני מרגיש בעצמי שהיחס שלי אל לבן השתנה. "רואה אנוכי את פני אביכן" – כשאני מסתכל על הפנים של לבן, "כי איננו אלי כתמול שלשום" ההסתכלות שלי עליו איננה כתמול שלשום, תמיד ידעתי שלבן רמאי וישקן ויש בו את כל המדות הרעות, אך לאחרונה כשאני מסתכל עליו נדמה לי שהוא לא כתמול שלשום, כבר יותר טוב. זה חורבן! ומוכרחים לברוח. – אימרה זו שח המשגיח בעת שהסביר מדוע הוא ברח כל כך מהר מארה"ב (לאחר מלחמת העולם השנייה). בימים הראשונים שהייתי בארה"ב – אמר המשגיח, הרגשתי על כל צעד ושעל את האוירה הטמאה של ארה"ב (של אז). והיתה לי סלידה מהאדמה הטמאה הזו. כל זמן שהרגשתי סלידה – יכולתי לשבת שם. אך כשהתחלתי להרגיש שאני מסתגל לזה, שהמבט נדיה טוב יותר, שאמריקה כבר לא כל כך שלילית בעיני – זה הזמן שצריך לברוח. (אוהל משה).

כל תנועה נחשבת!

וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה בְּנֵי קָדֶם (כ"ט, א')

ופרש"י: "וישא יעקב רגליו - משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת".

לכאורה נראה, כי רש"י הקדוש מבקש להשיב על השאלה: מדוע מציינת התורה כי יעקב 'נשא את רגליו', ואינה מסתפקת בציון העובדה שהלך לארץ בני קדם.

אכן, על שאלה זו עצמה - מצינו תשובה נוספת בשם הגרי"ז מברסק זצ"ל, ועל פיה, מדגישה התורה כי בעוד שאת דרכו למקום המקדש עשה יעקב בקפיצת הדרך, הרי שמכאן ואילך - היה עליו לעשות את הדרך **בעצמו**, ברגליו שלו, וזהו: 'וישא את רגליו'.

אלא שלכאורה, שואל מרן הגרי"ז: מדוע באמת לא זכה יעקב לקפיצת הדרך אף מכאן ואילך, בדרכו לחרן, בדיוק כפי שקפצה לו הדרך בדרכו למקום המקדש?

את התשובה, נבין על פי המעשה הבא:

אשתו של הגאון מוילנא, נוהגת היתה להתמסר יחד עם אשה חשובה נוספת מנשות העיר, למען עניי וילנא ואבינויה, ובפרט למען המצוה הגדולה של הנסכת כלה. שתי הנשים היו יוצאות יחדיו יום יום, עוברות מבית לבית, מצרפות פרוטה לפרוטה, ומאירות את עיניהם של העניים שזקוקים היו לפרוטות אלו בכדי להביא לחם לפי הטף.

ביום מן הימים, נדברו ביניהן שתי הנשים, וערכו מעין 'הסכם' ב'תקיעת כף': הראשונה מביניהן שתפטר מן העולם ותגיע לשמי מרומים - תתגלה אל רעותה בחלום, ותספר לה מה עלה בגורלה בשמים, ומה התרחש בעמדה בפני בית דין של מעלה!

מספר שנים לאחר מכן, היתה זו חברתה של אשת הגאון אשר הסתלקה לבית עולמה, ואף קיימה את ההסכם כלשונו. ימים ספורים לאחר פטירתה, היא הופיעה בחלומה של אשת הגאון, ואמרה לה כדברים הללו:

"דעי לך, כי אסור בכל תוקף לספר בעולם הזה מאומה אודות המתרחש בשמי מרומים, ואודות הדין בפני בית דין של מעלה. אולם בכל זאת, דבר אחד קיבלתי רשות לספר לך..."

"אינני יודעת אם את זוכרת את אותו היום בו יצאנו יחדיו לאסוף כסף עבור כלה יתומה ועניה, שהשידוך שמצאה סוף סוף עמד בפני סכנת ביטול, מאחר ולא היה באפשרותה של אמה האלמנה להשליש את דמי הנדוניה... היינו עייפות אחרי יום ארוך של שוטטות, כוחותינו הלכו ואזלו, ובכל זאת - לא ויתרנו: המשכנו לעבור מבית לבית, אף שהסכום הדרוש נראה הרבה מעבר להישג יד..."

"אולם אז, לפתע, הבחנו באחת הגבירות העשירות של וילנא, כשהיא עוברת בצידו השני של הרחוב... אני נופפתי לה בידי בכדי לסמן ולבקש כי תמתין לרגע, ואז ניגשנו שתינו, סיפרנו לה על המצוה הגדולה בה אנו עוסקות, והיא פתחה את ידה ברוחב לב והשלימה את הסכום החסר במלואו!

"ובכן, זאת אוכל לומר לך: אפילו את אותו נפנוף יד שנפנפתי בכדי לסמן לגבירה שתמתין - הביאו בחשבון בשמים, ובזכותו קיבלתי על המעשה הזה שכר מיוחד! שכן שם, בעולם האמת, מאומה לא נשכח: אפילו המעשה הקטן ביותר בא בחשבון - לטוב או למוטב חלילה!"

הרי לנו הפלא ופלא, כי כל תנועה שהאדם עושה בכדי לקיים מצוה - נחשבת בשמים, והוא עתיד לקבל עליה שכר נפלא!

ומכאן תשובה לשאלתנו, כפי שהיה מבאר רבינו הגרי"ז:

שכן הנה, הליכתו של יעקב לחרן - היתה במצות הוריו, והרי שהיה בה משום קיום מצות 'כיבוד אב ואם'! משכך, על כל תנועה שעשה בכדי לקיים את המצוה - עתיד היה לקבל שכר טוב, ולכן לא חסכו לו משמים את ההליכה - בכדי שיזכה לשכר פסיעות נפלא על כל פסיעה שהוא עושה בדרכו לקיום המצוה! ("ללמדך" מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

אמירת דברי תורה לפקיד

שאלה: מעשה באחד הדרשנים המפורסמים בדורנו, שהתקשר למשרד ממשלתי מסוים, לצורך סידור עניניו. פקיד אחד ענה לטלפון, ומיד ששמע את קולו של הרב, שאל בהתלהבות: "אתה הדרשן פלוני?". הרב השיב בחיוב, והפקיד המשיך: "תשמע, אתה ממש דרשן מופלא, פה מפיך מרגליות! תכף אגש לסדר את הענין שלשמו התקשרת, אך אם כבר זכיתי לשוחח עמך, אבקש שקודם כל תאמר לי איזה דבר תורה מחזק, או 'זארט' יפה..."

הדרשן הגיב בהיסוס, "אני לא יודע אם מותר לנו להשתעשע בדברי תורה באמצע העבודה, אולי זו מצוה הבאה בעבירה...", אך הפקיד הרגיעו: "לי נראה שאין בכך כל חשש, דברייך יוסיפו לי כח להמשיך לעבוד במרץ..." שואל הדרשן: האם היה מותר לומר לפקיד דברי תורה?

תשובה: בפרשתנו מובא שיעקב אבינו אומר לנשיו "בכל כחי עבדתי את אביכן, ואביכן התל בי והחליף את משכרתי עשרת מונים... הייתי ביום אכלתי חרב וקרח בלילה ותדר שני מעיני". הרי לנו, שאע"פ שלבן הרשע התל ביעקב אבינו, ורמזהו פעמים רבות, בכל זאת עבד יעקב עבורו במסירות ובנאמנות, ולא הורה לעצמו שום החר להתרשל ולו כמעט בעבודתו. הנהגתו של יעקב אבינו אינה חסידות מופלגת, אלא ממנה אנו למדים הלכה למעשה בנוגע לכל פועל, כמבואר ברמב"ם (שכירות י.ו.): "הפועל (השכיר) מוזהר שלא יגזול מלאכת בעל הבית, ויבטל מעט כבאן ומעט ככאן, ומוציא כל היום במרמה, אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן, וכן חייב לעבוד בכל כוחו, שהרי יעקב הצדיק אמר: "כי בכל כחי עבדתי את אביכן", לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה, שנאמר: "ויפרץ האיש מאד מאד". ובמסכת תענית (כ"ג.) מסופר על אבא חלקיה בן בנו של חוני המעגל, שכאשר הגיעו אליו שליחים מגדולי ישראל באמצע עבודתו, הוא סרב לשוחח עמם, ואפילו "שלום" לא השיב להם, מפני שהיה שכיר-יום, ואינו יכול להתבטל ממלאכתו ולקפח את המעביד שלו אפילו לרגע אחד, לצורך אמירת שלום! ועליו דרשו (במסכת מכות כ"ד.) "ופעל צדק" - כגון אבא חלקיה.

ובמסילת ישרים (פ"א) נאמר: "השכור אצל חברו לא יזו מלאכה שתהיה, הנה כל שעותיו מכורות הן לו (לבעה"ב) ליומו, וכל מה שיקח (הפועל) מהן להנאת עצמו, אינו אלא גזל גמור... ולא עוד אלא שאפילו אם עשה מצוה בזמן מלאכתו, לא לצדקה תחשב לו, אלא עברה היא בידו... כי הרי גזל חפץ - גזל, וגזל זמן - גזל; מה גזול את החפץ ועושה בו מצוה, נעשה סנגורו קטרוגו, אף גזול את הזמן ועושה בו מצוה, נעשה סנגורו קטרוגו!"

לסכום: אין לומר לפקיד דברי תורה בזמן עבודתו, ולכן יאמר לו הדרשן: "לאחר שתסיים את עבודתך, תתקשר אלי, ואומר לך בשמחה דברי תורה כאות נפשך!" (הגרי"ז זילברשטיין שליט"א, אחת שאלתי)

חידה שבועית

הוא אחר מכלי האטמה והיא כלי שייט (חידה de הוא והיא, התשובה פנכר ונקמה)

החבה לחידה פרשי: הפסוק האחרון בפרשה (בראשית כח ט) סלל את הקרקע הבאים סב תכדו - אברהם ועשו; סב תכחו - אברהם ומחלת; אב ובנו - אברהם ושמעאל; דוד ואחיין - שמעאל ועשו; בעל ואישה - עשו ומחלת; חם וחתן - שמעאל ועשו; אח ואחות - נבית ומחלת תשובה לחידה: כסף מזויף.

שם הזוכה: ישי קינדיל ג"י

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות וינברג - פאביין להולדת התאומים
גני הדב: משפחות גוטליב - גזו לאירוסיה הבן הנכד
משפחות קרייסמן להולדת הבן הנין
משפחת רביץ להכנס הבן לעול תורה ומצוות

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com